

Inleiding:

Onlangs las ik, dat een aantal klimaatwetenschappers waarschuwen voor de ondergang van de mensheid door klimaatverandering en de stijgende zeespiegel. In zomergasten twee weken geleden vertelde Sandra Phlippen, dat ze voor de bank werkte aan de kosten van de klimaatrisico's. Op allerlei manieren word je gewaarschuwd voor klimaatproblemen, hetzij wateroverlast, hetzij droogte. Daarom heb ik voor deze zondag gekozen voor de inleiding op het zondvloedverhaal, al zou droogte nu een beter thema zijn.

Lezing:

Genesis 6, 5-22

⁵De Heer zag dat de mensen op aarde zeer slecht waren: alles wat ze uitdachten was steeds even slecht. ⁶Hij kreeg er spijt van dat Hij mensen had gemaakt; Hij was tot in het hart gegriefd. ⁷'Ik zal de mensen die Ik geschapen heb van de aarde wegvagen,' zei Hij, 'en met de mensen ook het vee, de kruipende dieren en de vogels, want Ik heb er spijt van dat Ik ze heb gemaakt.' ⁸Alleen Noach was Hij goedgezind.

⁹Dit is de geschiedenis van Noach en zijn nakomelingen. Noach was een rechtschapen man; hij was in zijn tijd de enige die een onberispelijk leven leidde, in verbondenheid met God. ¹⁰Hij had drie zonen: Sem, Cham en Jafet. ¹¹In Noachs tijd was de aarde in Gods ogen verdorven en vol onrecht. ¹²Toen God zag dat de aarde door en door slecht was, dat iedereen een verderfelijk leven leidde, ¹³zei Hij tegen Noach: 'Ik heb besloten een einde te maken aan het leven van alle mensen, want door hen is de aarde vol onrecht. Ik ga hen vernietigen, en de aarde erbij. ¹⁴Maak jij nu een ark van pijnboomhout. Maak daar verschillende ruimten in, en bestrijk hem vanbinnen en vanbuiten met pek. ¹⁵Maak hem driehonderd el lang, vijftig el breed en dertig el hoog. ¹⁶Je moet er een lichtopening in aanbrengen en aan de bovenkant één el openlaten; de ingang moet je in de zijkant maken. De ark moet een benedenverdieping krijgen en daarboven nog twee verdiepingen. ¹⁷Ik laat een grote vloed over de aarde komen, een watermassa die haar zal overspoelen, om alles onder de hemel waarin levensadem is te vernietigen; alles op aarde zal omkomen. ¹⁸Maar met jou zal Ik een verbond sluiten. Jij moet de ark in gaan, samen met je zonen, je vrouw en de vrouwen van je zonen. ¹⁹En van alle dieren moet je er twee in de ark brengen, om ervoor te zorgen dat die met jou in leven blijven. Een mannetje en een wijfje moeten het zijn. ²⁰Van alle soorten vogels, alle soorten vee en alle soorten dieren die op de aardbodem rondkruipen zullen er twee naar je toe komen; die zullen in leven blijven. ²¹Leg ook een voorraad aan van alles wat eetbaar is, zodat jullie allemaal te eten hebben.' ²²Noach deed dit; hij deed alles zoals God het hem had opgedragen.

Overweging

'Klimaatverandering kan in het ergste geval leiden tot het uitsterven van de mensheid'. Dat zegt een groep vooraanstaande wetenschappers en deskundigen, want 'Er zijn talrijke aanwijzingen dat de klimaatverandering catastrofale proporties zou kunnen aannemen', aldus deze groep. Daarom moet de wereld zich beginnen voor te bereiden op het einde der tijden. Je voorbereiden op het einde der tijden, dat hebben we in de kerk vaker gehoord. En hoe vaak heeft dit niet tot onenigheid geleid, in de kerk en ook in families.

Hoe serieus moet je deze waarschuwingen nemen? We worden immers al eeuwenlang gewaarschuwd voor het einde der tijden met allerlei rampen? Niet alleen in de bijbel en de koran, dus in de wereld van christendom, jodendom en islam, kom je deze waarschuwingen tegen, maar ook in China. Zo las ik vorige week in een boek over het Taoïsme, dat in de 2^e eeuw de legendarische Lao Zi in een droom aan Zhang Daoling voorspelde, dat er een zondvloed en een wereldbrand zou komen, waarbij alle niet-ingewijden, dus alle slechte mensen zouden sterven, waarna Lao Zi zelf zou terugkomen en een rijk van Grote Vrede zou stichten. Dit soort Messianisme kom je blijkbaar in allerlei culturen tegen. Het is de mens dus eigen om te hopen op een stralende nieuwe toekomst voorbij allerlei rampen. Nu zijn de waarschuwingen voor de klimaatverandering niet Messianistisch; er komt geen wereldvrede, er komen alleen maar rampen. Je kunt je dus niet verheugen op een nieuwe tijd van vrede en gerechtigheid na alle rampen. Of je moet blij zijn, dat moeder aarde verlost wordt van de plaag die mensheid heet.

De zondvloed is een mooi voorbeeld van een ondergang die een nieuwe tijd brengt, want één familie overleeft de ramp met een aantal dieren, niet alle soorten dieren, want de meeste dieren ontbreken. Met die ene familie begint wel een nieuwe tijd.

Hoe letterlijk nemen we dit zondvloedverhaal? Overal in de wereld kent men zondvloedverhalen, want overal hebben weleens catastrofale overstromingen plaats gevonden, zelfs hoog in de bergen, b.v. bij het Titicacameer in Bolivia. Voor wie de bijbel letterlijk neemt zijn al die verhalen over heel de wereld het bewijs, dat de zondvloed ooit echt heeft plaats gevonden. Daarom wordt op de berg Ararat nog steeds naar de ark van Noach gezocht. Maar eerlijk gezegd: ik geloof gewoon niet, dat heel de aarde onder water heeft gestaan. Hoe krijg je de Himalaya's met hun ruim 8000 meters hoogte ooit onder water? Volgens deskundigen verandert de totale hoeveelheid water op aarde nauwelijks. Daarom gaat het volgens mij overal om regionale rampen.

Het bijbels zondvloedverhaal gaat terug op verhalen in Mesopotamië en Griekenland. Er heeft in de 15^e eeuw voor onze jaartelling een enorme ramp plaatsgevonden door de uitbarsting van de vulkaan Thera bij het eilandje Santorini ten noorden van Kreta. Die vulkaan heeft een immense vloedgolf teweeggebracht, waarbij in de kustgebieden weinig mensen het hebben overleefd. Vermoedelijk gaan alle oude zondvloed verhalen uit het Midden-Oosten op deze ramp terug. Dan is het interessant hoe ze verteld worden.

In de Sumerische en Babylonische zondvloedverhalen is er ruzie onder de goden over het lawaai, dat de mensen maken. De goden zijn boos; daarom wordt een ramp gestuurd om de mensheid uit te roeien. Maar sommige mensen worden door een andere godheid gewaarschuwd en gered. In de Bijbel is God ook ontstemd, niet over het lawaai, maar over al het kwaad en onrecht onder de mensen. Alleen Noach is rechtvaardig. Daarom worden alleen hij en zijn gezin gered. Het verlangen naar rechtvaardigheid is dan het leidend motief bij de ondergang, evenals bij allerlei Messiaanse visioenen. In de Koran wordt opvallend vaak Noach aangehaald als degene die gelooft in God. Een enkele keer speelt gerechtigheid een rol, maar meestal gaat het alleen over het ware geloof in God. De omstanders lachen Noach uit als hij ze waarschuwt. Noach is voor hen bij wijze van spreken 'een klimaatdrammer', een 'geloofsdrammer'. Als dan de zondvloed toch losbarst gaat één zoon van Noach niet mee in de ark, want hij denkt, dat je op een hoge berg ook wel kan overleven. Maar die zoon gaat dus verloren. Hij heeft niet goed genoeg geloofd. Er zijn dus verschillende motieven voor de watersnood. Goden die zich ergeren aan het lawaai van mensen, God die zich boos maakt over het onrecht op aarde of God die zich vooral boos maakt over het ongelof.

Bij de klimaatrampen die voorspeld worden gaat het niet over boze goden, niet over onrecht onder de mensen, niet over ongelof in de ware God, maar over onverantwoordelijk gedrag. Daarvoor worden we gewaarschuwd. Er moet een andere politiek komen en een andere levenshouding.

In de Koran waarschuwt Noach herhaaldelijk de mensen, dat ze moeten geloven, maar het helpt niet. Heel verrassend voor mij is dat in de bijbel Noach de mensen helemaal niet waarschuwt. Hij moet alleen een ark bouwen. In de Koran lachen de omstanders Noach uit bij het bouwen van de ark, in de bijbel niet. Hoe de mensen reageren op het bouwen van de ark speelt in Genesis helemaal geen rol. Dat is meer iets voor kinderbijbelverhalen.

Bij de voorspelling van de klimaatrampen heb je klimaatontkenners. Of er is niets aan de hand, gewoon het gevolg van een grillige natuur, of het valt allemaal wel mee. In ieder geval heeft de mens er geen schuld aan bij de klimaatsceptici. Nu kan je nooit vooraf bewijzen, dat het fout gaat. Er zijn alle eeuwen door telkens weer mensen geweest die gevaren ontkennen of bagatelliseren. Daarbij moet ik altijd denken aan het volgende verhaaltje. *Op een groot meer ontdekte iemand, dat er kroos begon te groeien. Niets aan de hand, dacht hij. De volgende dag was het kroos verdubbeld. Nog niets aan de hand. Maar een ander begon te waarschuwen, dat als het kroos elke dag verdubbelt het meer helemaal dicht zou groeien met kroos. Het werd niet geloofd. Maar het kroos bleef zich verdubbelen, zodat op een dag het kroos de heft van het meer vulde. Toen zei de man die het steeds niet geloofde dat het kwaad kon: 'laat ik morgen toch maar het kroos weghalen'. Maar de volgende dag lag het meer helemaal vol met kroos. Hij was te laat.* Dat is het probleem met klimaatsceptici: net zolang wachten met verandering van levensstijl, want het heeft geen haast, totdat het te laat is.

Verantwoordelijkheid vraagt om een vooruitziende blik. Profeten worden zelden geloofd. En ja, sommige profeten zitten er ook gewoon naast, helaas. Ze overdrijven. Soms valt het toch mee, mede dankzij ingrijpen. Maar niets doen is een luie optie, lui (!) want dan neem je het risico, dat het uit de hand kan lopen. Je kunt wijzen op de Regenboog aan het eind van het zondvloedverhaal, dat er nooit meer een zondvloed zal komen. De Regenboog is een prachtig teken van hoop, maar helaas geen garantie. De Regenboog heeft de watersnood in Zeeland en de watersnood vorig jaar in Limburg, België en West-Duitsland en dit jaar in Australië niet tegengehouden. Geloven in de regenboog of geloven in God, dat vraagt om vertrouwen, maar vertrouwen kan niet zonder je eigen verantwoordelijkheid, uiteraard binnen je eigen mogelijkheden. *"Geloof in God, maar doe wel je deur op slot"*, zeggen we dan. En misschien is in de toekomst niet water, maar hitte en droogte het grootste gevaar voor de mensheid en allerlei dieren. We weten het niet.

Blijven vertrouwen betekent voor mij, dat het leven zinvol is en zinvol blijft, ook als de dingen heel anders gaan dan ik gehoopt en gewenst had. Mag dat vertrouwen ook voor u leidend zijn. Dan kan je het leven blijven vieren zonder onverantwoordelijk te worden. Mag God de Eeuwige u hiertoe zegenen.

Amen.

Ekklesia Leiden
Rapenburg 100
2311GA Leiden
www.ekklesialeiden.nl
info@ekklesialeiden.nl